

Iš minios išsiskiriantis savitu stiliumi, ramus, inteligentiškas, kimaus ir taip gerai daugeliui pažįstamo iš radijo laidų, reklamų ar renginių balso savininkas Liudas Ramanauskas tapo tuo, kuo yra, anaip tol, ne dėl išpuoselėtos ir saugios vaikystės, veikiau atvirkščiai.

Žurnalistas, radijo stoties „FM99“ direktorius, aktyvus visuomenės veikėjas, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narys gimė tremtyje Sibire, o šeimai grįžus į Lietuvą patyrė nemažai sunkumų, vien todėl, kad grįžo.

Kažin, jei Liudas nebūtų patyręs to, kas jo laukė vaikystėje, ar būtų tapęs tuo kuo yra dabar – atviru naujoms idėjoms žmogumi, kultūros puoselėtoju, padėjusiu įsibėgėti ne vienam kūrybiškam projektui savo mieste. Atviras interviu su Liudu Ramanausku apie vaikystę ir profesionalus Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos psichologės komentaras padės išsiaiškinti, kiek sunkūs vaikystės išgyvenimai prisideda prie asmenybės formavimosi.

- Liudai, esate gerai žinomas žmogus melomanų ir muzikos kūrėjų tarpe, labiausiai atpažįstamas „balsas“ savame mieste, daugelis alytiškių dieną pradeda ir baigia su jūsų vadovaujama radijo stotimi FM99. Atrodo viskas puiku: darni šeima, mylimas darbas, aplinkinių pagarba. Ar visada jūsų gyvenimas buvo toks iš pažiūros tobulas, o gal jūs gimėte su marškinėliais?

- Nei gimiau su marškinėliais (jų tuo metu nebuvo), nei mano gyvenimas tobulas. Mano nuomone, kiekvieno mūsų gyvenimas yra unikalus, o tobulybė tik ponui Dievui duota. Iki tobulybės nesu nei pusės žingsnio žengęs. Todėl apie ją niekada nekalbu, nes neįsivaizduoju, kas tai yra. Gimiau tremtyje Sibire, Irkutsko srityje, Čerenchovo mieste, 59-aisiais, žiemos vidury. Veikiausiai, marškinėliai būtų nepamaišę, tačiau gimiau be jų. Buvau antras vaikas penkių vaikų šeimoje, augome Sibire su pusantrų metų vyresniu broliu, vėliau gimė sesutė. Atsimenu tenykštes snieguotas žiemas, kai oro temperatūra nukrisdavo iki Lietuvoje neįsivaizduojamo speigo. Pirmą klasę baigiau tremtyje,

Kai aš mažas buvau atsimenu, kad pradinukams neiti į mokyklą leisdavo tik termometro stulpeliui nukritus iki trisdešimt aštuonerių laipsnių šalčio.

- Nenoromis vaizduotėje iškyla slogūs stereotipiški vaizdai: tamsa, skurdas ir badas. O kokiais žodžiais jūs apibūdintumėte savo vaikystę tremtyje? Kokia ji buvo?

– Vaikystė yra vaikystė. Rūpesčiai, darbas, tėvynės ilgesys slėgė suaugusiuosius, o mes su broliu neįsivaizdavome, kad gyvenimas galėtų būti kitoks. Pramogavome lauke, žaidimams pasirinkdavome pavojingiausias vietas, tokias kaip geležinkelio bėgiai, kuriais važiuodavo trijų garvežių traukiami sąstatai po šimtą vagonų ar prieigos prie anglies kasyklų. Prisigalvodavome įvairiausių išdaigų. Prisiminus mūsų pramogas ir žaidimus net baisu pasidaro.

Mes gyvenome tokioje vietoje, kur važinėdavo milžiniški sunkvežimiai, girdėdavosi sprogimai iš netoliese esančių atvirų anglies kasyklų. Aš atsimenu, kad tuo laikotarpiu, kai kažką sprogdindavo kasyklose, mums ir kitiems netoliese gyvenusiems žmonėms liepdavo išvykti iš namų, nes nuo sprogdimo akmenys pakildavo aukštai į orą, atskrisdavo iki gyvenvietės ir pavojingai krisdami galėjo ką nors sužaloti ar apgriauti namus, tai buvo dideli, kokių dviejų metrų skersmens luitai. Vasaromis pramogaudavome eidami į mišką ieškoti laukinių svogūnų, kurie turėjo salsvą skonį ir atstodavo vaisius, nes ten kur mes gyvenome nebuvo jokių vaisių, net obuolių.

Gyvenome visi viename kambaryje barake, tačiau visada švėsdavome Kūčias, Kalėdas, visada būdavo puošiama eglutė. Tėvas iš kažkur parveždavo kokį obuoliuką eglutei papuošti, mums tai atrodė stebuklas.

– Santykis su šeima, tėvais, broliais bene svarbiausias veiksnys formuojantis vaikui. Koks buvo jūsų santykis su motina ir tėvu, su broliais? Kokius žaidimus žaidėte, o gal žaidimų ir paskatinimų nebuvo, tik pareigos? Kokias tradicijas puoselėjote?

– Santykiai mūsų šeimoje, kaip ir daugelyje šeimų: savitas konfliktas su vyresniu broliu ir

pareigos jaunesniesiems. Jau gyvenant Lietuvoje mūsų su vyresniuoju broliu pareiga buvo pasirūpinti jaunesniaisiais, palydėti ir parsivesti juos iš lopšelio ar darželio, papasakoti jiems įdomių istorijų, kartu pažaisiti. Tuo metu mūsų žaidimų aikštele buvo gatvė. Žaisdavome kamuoliu, eidavome prie Nemuno, kas gitarą turėjo pagrodavo, žiemai atėjus džiaugdavomės ledu, sniegu, ką veikti sugalvodavome patys, tačiau ramiai vietoje nesėdėjome.

Mūsų šeima turėjo savo tradicijas, viena jų – sekmadienio pietūs. Ilgainiui mes suaugome, sukūrėme savo šeimas, tačiau sekmadienio pietūs pas tėvus buvo šventas dalykas, visi privalėjome susirinkti ir susėsti bendrų pietų. Šią tradiciją išsinešėme ir į savo šeimas.

- Kokias vertybes, gautas iš tėvų atsinešėte į savo gyvenimą ir stengiatės pasidalyti su savo vaikais?

- Vertybių negali išrašyti, sudėlioti į lentynėles ir pasakyti: „štai čia yra pagrindinė vertybė“. Tačiau man labai svarbu yra atsakomybė, pasitikėjimas, žinoma, viltis. Mano vaikystė buvo pažymėta vilties ženklu, nes būdamas vaiku turėjau viltį sugrįžti kažkur, kur mano tėvynė, nors joje nebuvau buvęs. Ta viltis lieka kažkur sąmonėje visam gyvenimui.

- Grįžti atgal į Lietuvą jūsų šeimai pavyko ne iš pirmo karto. Koks jausmas būti nelaukiamu, nepageidaujamu savo tėvynėje ar tai nežeidė jūsų, tada dar penkiamečio vaiko jausmų?

- Taip, pirmą kartą iš tremties į Lietuvą mums grįžti nepavyko, mūsų nepriėmė, neradome vietos, kur gyventi, neatsirado ir darbo tėvams, teko apsisukti ir grįžti į Sibirą. Be abejo, mane tai žeidė. Pabandžius tuos jausmus paprojektuoti į dabartinį pojūtį, kažkur giliai viduje atrandu išlikusį tą skausmo geluonį ir pyktį. Vaikiškas pyktis, neteisybės pojūtis ir klausimas kodėl. Būdamas mažas negalėjau suvokti, kuo aš nusikaltau, kad manęs nepriima tėvynė. O būti kaltu be kaltės yra vienas sudėtingiausių išgyvenimų, ypatingai vaikui.

Antrą kartą grįžti pabandėme po trijų metų, tačiau tas grįžimas jau buvo lydimas ankstesnės patirties, jausmo, kad aš nesu čia laukiamas. Šis jausmas lydėjo mane visą vaikystę, paauglystę ir net dabar kartais jį pajuntu.

- Ar grįžus tremtis baigėsi, o gal jos šleifas vis dar slinko paskui? Pirmieji, ryškiausi potyriai Lietuvoje, kokie jie buvo?

- Tremties ženklas niekur nedingsta. Jis nedingsta netgi ir dabar, kai jau trisdešimt metų gyvename nepriklausomoje Lietuvoje, o ką jau kalbėti apie septintą, aštuntą dešimtmečius, kai jis buvo ypatingai ryškus. Jaučiau iš aplinkos, iš mokytojų atmetimo reakciją savo

atžvilgiu, tai tęsėsi iki pat mokyklos baigimo. Pirmieji metai Lietuvoje buvo sudėtingi. Man reikėjo greitai adaptuotis lietuviškoje mokykloje, nes pirmąją klasę aš baigiau Sibire, o į antrąją pradėjau eiti jau Lietuvoje.

Natūralu, kad buvo sunkumų persiorientuoti iš vienos kalbos į kitą, darydavau klaidas rašydamas, mokytoją tai siutino. Vieną kartą įpykusi, visos klasės akivaizdoje, ji pabandė nuvalyti lentą mano galva. Buvo skaudu, sunku net dabar apie tai kalbėti. Iš bendramokslių pradžioje taip pat sulaukdavau patyčių, pravardžių. Galiu suprasti juos: atsiranda klasėje naujokas, kažkoks kitoks, trigubai tamsesnės odos nei Lietuvos vaikai, nes įdegęs Sibiro saulėje. Todėl pravardžiavimas totoriumi ir panašiais žodžiais natūraliai buvo iššauktas tuo, kad aš atrodžiau kitoks. Ilgainiui geri mokslo rezultatai, o gal kitos priežastys nulėmė tai, kad patyčios baigėsi, o ir mokytojos požiūris pakito. Nors priminimas, kad esu kitoks mane visada lydėjo ir tai man išliko didelė mįslė iki šiol.

– Pakalbėkime apie paauglystės maištavimą. Teko girdėti, kad buvote neabejingas hipių atneštomis idėjoms. Kaip per geležinę uždangą jus pasiekė vakaruose atsirandantys judėjimai? Kokios idėjos labiausiai žavėjo? Kaip tai atsispindėjo jumyse?

– Septinto dešimtmečio vaikai laisvės idėjas atrado per muziką. Muzika suteikė galimybę pajusti, suprasti, kad yra ir kitoks pasaulis, yra kitoks suvokimas, yra kitos vertybės, kita estetika. Ilgų plaukų, suplėšytų džinsų ir gitaros sukurtas įvaizdis tapo laisvės išraiška. Muzika buvo labai galingas užtaisas, kurį gaudavome įvairiausiais būdais. Dažniausiai roko grupių vinilinės plokštelės į Lietuvą atkeliaudavo emigravusių į Ameriką giminaičių siuntiniuose, partiniai veikėjai parveždavo plokštelių ir džinsų savo vaikams iš užsienio komandiruočių. Eidavome klausytis muzikos pas draugus, kurie turėjo patefonus ir gaudavo plokštelių. Sutinku su Vaclavo Havelo (Čekijos dramaturgas, eseistas, poetas, filosofas, disidentas ir politikas) fraze, teigiančia, kad Sovietų Sąjungą sugriovė džinsai ir rokas.

Hipių pažiūros buvo nesvetimos, mes kliedėjome Vudstoko festivaliu ir laisvės idėja, kuri yra ten, o ne čia. Išorinis vaizdas mums leisdavo greitai atrasti bendraminčius. Tranzuodavome automobiliais iš vienos vietos į kitą, kad paklausytume muzikos, pavyzdžiui, pergroti „Jesus Christ superstar“ roko operos fragmento ar, tiesiog, pabendrauti.

Tačiau tuomet susidurdavau su dar viena smurto forma mokykloje, kai nuo pedagogų gaudavau liniuote per pirštus vien už tai, kad mano pažymių knygelė papuošta Rolingų („The Rolling stones“) ar Bitlų nuotraukomis („The Beatles“) arba klasėje viešai būdavo iškerpamas kuokštas auginamų ilgų plaukų. Tai mano viduje dar labiau stiprino prieštarą ideologijai, primetamai sistemai ir prievartos mechanizmui.

- Kaip į ilgaplaukį, panirusį į vakarietišką muziką sūnų reagavo tėvai? Ar neprašė nurimti, nekelti rūpesčių?

- Tėvai niekada nereguliavo mano gyvenimo, jie neliepė nusikirpti plaukų ar panašiai. Juos tenkino tai, kad aš gerai mokiausi, kad nebuvo įtrauktas į jokią įskaitą, nebuvo padauža, kurį gaudytų milicija. Nors kartų konfliktas yra amžinas. Paauglystėje mes tvirtiname, kad negyvensime taip, kaip gyvena mūsų tėvai, kad turėsime kitokį gyvenimą, tačiau vėliau suprantu, kad tas genetinis kodas, kuris į tave įdėtas niekur nedings. Tėvai toleravo ir neslopino mano paauglystės maišto, taip pat elgiuosi ir aš su savo sūnumis.

- Jūsų įkurta radijo stotis FM99 šiame jau atšventė 28 gimtadienį, esate žinomas žurnalistas, aktyviai dalyvaujate visuomeninėje veikloje. Kaip manote, kiek ir kaip prie jūsų asmenybės formavimosi prisidėjo vaikystės išgyvenimai? Galbūt yra konkrečios patirtys, suformavusios jūsų asmenybę, kuriomis galėtumėte pasidalyti su skaitytojais?

- Sunku kalbėti apie save ir atlikinėti psichoanalitinius tyrimus sau pačiam. Žmonėms, ieškantiems savo kelio, visada patariu: jeigu esi tinginys, o daugelis mūsų tokiais esame, tai nedirbk kažkieno primesto darbo, o užsiimk ta veikla, kuri teikia malonumą ir tada darbas nebus prievarta. Daryk tai, ką nori daryti ir gyvenimas duos duonos kąsnį, gal jis nebus toks sotus, bet niekada negalėsi nieko keiksnoti, kad už tave nusprendė kuo tau būti, ką veikti. Manau, tokį mano požiūrį ir suformavo vaikystės, paauglystės patirtys, juo aš ir vadovaujuosi. Labai vertinu laisvę rinktis.

Susipažinę su Liudo vaikystės, paauglystės išgyvenimais kreipiamės nuomonės į profesionalą – Alytaus apskrities Vaiko teisių apsaugos skyriaus mobiliosios komandos psichologę Romaldą Stasionienę.

- Romalda, turite ilgametę darbo su vaikais patirtį, jūsų nuomone, kaip Liudo patirti išgyvenimai galėjo prisidėti prie asmenybės formavimosi?

- Pasidalinsiu keletu savo samprotavimų, asociacijų, kurios kilo skaitant šį nuoširdų interviu. Iš tiesų, asmenybės formuoja jų patirtys (tame tarpe ir skaudžios) bei tai ar yra, kas padeda išgyventi šias patirtis. Labai daug priklauso nuo to, kokią žinią būdami vaikai, gauname iš savo tėvų apie pasaulį, kas aš esu ir ką aš galiu. Ta žinia perteikiama ne žodžiais ar instrukcijomis, o jausminiu būdu, savo emocinėmis reakcijomis. Vaikui augant tėvai suteikia vaikams tam tikrus leidimus arba draudimus. Svarbiausi leidimai vaikui yra leidimas gyventi, būti savimi, mylėti, keistis (būti vaiku, užaugti, subręsti), džiaugtis, sėkmingai susidoroti su savo užduotimis ir pan. Tai didele dalimi nulemia visą tolesnį gyvenimą ir, tarsi, programuoja mus.

Taigi, Liudas pasakoja, kad rūpesčiai, darbas, tėvynės ilgesys slėgė suaugusiuosius, o jam su broliu buvo leista būti vaikais ir nesirūpinti dėl nieko. Daugelyje aprašytų situacijų galima nujauti, kad Liudas gavęs iš savo tėvų svarbų leidimą – būti savimi, turėti savo nuomonę, savo stilių, augti ir keistis. Kai turi tokį leidimą, tu gali priimti save net tada, kai kiti dėl to, kad tu kitoks, atstumia, gali išreikšti save tokiu būdu, koks yra tinkamas. Tu gali nesižeminti net tada, kai kiti tave siekia pažeminti. Iš tėvų, gaunama žinia, kad esi pakankamai geras, suteikia pasitikėjimo, drąsos priimti iššūkius, daryti tai, kas tau patinka, žavėtis tuo, kas tave žavi, nesidairant, ar tai patiks kitiems.

Be tėvų mumyse įrašytų „programų“ mus, kaip asmenybes, formuoja mūsų pačių bei visos šeimos patirtys. Vaikui iki šešerių metų yra būdingas egocentriškas mąstymas, vaikas tiki, kad jis yra įvykių priežastis. Su tuo susiję ir mažamečio Liudo apmąstymai, kuo jis nusikalto, kad jo nepriima Tėvynė. Kaltė, žlugusi viltis, jausmas, kad esi nelaukiamas gali sugriauti ligšiolinį pasaulio suvokimą. Tuo pačiu galime matyti, kokias pamokas iš savo tėvų gavo Liudas, kai šeima, nepraradusi vilties grįžti į Tėvynę, dar kartą bandė laimę ir įveikė visus sunkumus. Toliau adaptacija, kitoje šalyje, nei gimei (nors ir Tėvynėje), su kitokiomis nerašytomis socialinėmis normomis. Liudo istorijoje skaudžiausia, kad atmetimo patirtis turėjo ilgalaikį charakterį ir patirta iš autoritetinių suaugusiųjų – mokytojų.

Vienas iš psichologinės gynybos mechanizmų, apsaugančių nuo traumos gali būti nuvertinimas nuomonės tų žmonių, kurie atstumia. Priešingu atveju žmogus visą gyvenimą gyvena autoritetų baimėje.

Dar vienas svarbus apsauginis veiksnys vaiko gyvenime – galimybė jaustis priklausančiu kažkam, visų pirma šeimai. Svarbu jaustis reikšmingu savo šeimoje ir rasti savo vietą, savo išskirtinį pozityvų vaidmenį.

Yra teorija apie vaiko gimimo eiliškumą ir su tuo susijusias tam tikras charakterio ypatybes. Antras vaikas, kaip šiuo analizuojamu atveju Liudas, anot mokslininkų, gimsta kitokioje šeimoje, nei pirmasis, nes jis jau turi konkurentą, su kuriuo varžysis arba suras savo išskirtinį, kitokį vaidmenį, nei pirmagimis. Kadangi Liudo šeimoje gimė ir daugiau vaikų, atsakomybė ir tam tikras vaidmuo mažųjų brolių ugdyme galimai formavo ir patį Liudą. Patirti sudėtingi išgyvenimai, labai praplėtė besiformuojančią pasaulėvoką, kaip ir tolesnės su muzika per geležinę uždangą prasisunkiančios laisvės idėjos. Manau, kad net ir skaudi patirtis būti nepriimtu, nes tu kitoks, mumyse gali suformuoti toleranciją įvairovei ir kovingumą, susidūrus su neteisybe. Tačiau tai pasiekama su viena sąlyga – mes turime turėti aplinką, kurioje gauname žinią, jog esame geri.

Radijo stoties vadovas Liudas Ramanauskas: „Mano vaikystė
pažymėta vilties ženklu“

